

13. Matvijenko T. O. Zemstva Ukrainy v konteksti procesu formuvannya institutu komisariv Tymchasovogo urjadu v berezni – travni 1917 roku // Istorychna pam'jat'. – Poltava, 2010. – №1. – S.93–102.

14. Narysy istorii 'Ukrai'ns'koi' revolucii' 1917–1921 rokiv: u 2 kn. / redkol.: V. A. Smolij (golova) [ta in.]. – K.: Naukova dumka, 2011. – Kn.1 / V. F. Verstjuk (kerivnyk) [ta in.]. – 2011. – 390 s.

15. Nitchenko A. Instytut komisariv Tymchasovogo urjadu ta vykonavchi komitety gromads'kyh organizacij: problema vzajemvidnosyn (na materialah Chernigivs'koi' gubernii' 1917 r.) / A. Nitchenko // Gileja: naukovy visnyk. – 2013. – №74. – S.32–35.

16. Obrashhenie upravljajushhego Ministerstvom vnutrennih del Cereteli. Pg. 1917.VII (oficial'no) komitetam obshhestvennyh organizacij, sovetam rabochih, soldatskih i krest'janskikh deputatov, organam gorodskogo i zemskogo samoupravlenija // Har'kovskij vestnik / gubernskij oficial'nyj organ Vremennogo pravitel'stva. – 1917. – №2. – 19 ijulja. – S.1.

17. S#ezd gubernskih komissarov // Delo naroda / organ partii soc.–revoljucionerov / (Petrograd). – 1917. – №32. – 25 aprelja. – S.4.

18. S#ezd gubernskih komissarov // Vestnik Vremennogo pravitel'stva. – 1917. – №38. – 23 aprelja (6 maja). – S.2–3.

19. Soldatenko V. F. Ukrai'ns'ka revolucija. Istorychnyj narys: Monografija / V. F. Soldatenko. – K.: Lybid', 1999. – 976 s.

20. Soldatenko V. F. Revoljucijni al'ternatyvy 1917 roku j Ukrai'na / V. F. Soldatenko, O. M. Ljubovec'. – K.: Naukova dumka, 2010. – 317 s.

21. Starcev V. I. Vnutrennjaja politika Vremennogo Pravitel'stva pervogo sostava / V. I. Starcev. – L.: Nauka, 1980. – 256 s.

22. Ukrai'ns'ka Central'na Rada. Dokumenty i materialy: [u 2 t.] / [uporjad. V. Verstjuk (kerivnyk) ta in.]. – K.: Naukova dumka, 1996. – T.1. 4 bereznja – 9 grudnja 1917 r. – K., 1996. – 588 s.

23. Ukrai'ns'kyj nacional'no-vyzvol'nyj ruh. Berezen'–lystopad 1917 roku: Dokumenty. i materialy / [uporjad.: V. Verstjuk (kerivnyk) ta in.]. – K.: Vyd-vo im. Oleny Teligy, 2003. – 1024 s.

24. Shljapnikov A. G. Kanun semnadcatogo goda. Semnadcatyj god / A. G. Shljapnikov. – T.2. – Kn.1–2. – M.: Respublika, 1992. – 495 s.

Lopatovskyy Yu. M., graduate student, Kamenetz–Podolsk National University named after I. Ogienko (Ukraine, Kamenetz–Podolsk),
Ura01.09.2009@mail.ru

The Executive committees of social organizations and the institution of Commissars Temporary government: the problem of the relationship

The problem of the relationship of the institution of Commissars of the Provisional government and Executive Committee of public organizations in right Bank Ukraine after the February revolution of 1917 is highlighted..., to determine their place and role in the system of state authorities. The conditions in which the formation of these bodies are reflected. Attention is drawn to the attitude of the population, bodies of local self-government in the person of Executive committees of NGOs (Non-governmental organizations) on the mechanism of occurrence of the institution of Commissars. Shown the support of the commissioners of the Provisional government of Zemstvos, which in the first spring months the government tried to make a bet. Disclosed measures that had been taken to strengthen the position of commissioners, to establish their activities and building trust among the public. Attention is paid to the activities of the Provisional government in the area of construction of the vertical of Executive power in the field and complications of the relationship between the Executive Committee and the Commissars of the Provisional government in summer 1917.

Keywords: Provisional government, Executive committees, Commissars of the Provisional government, bodies of local self-government, right-Bank Ukraine.

* * *

УДК 327–055.1(437.1)+94(437.1)

Варгатюк С. В.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин факультету журналістики та міжнародних відносин, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна, Київ), Liana.V@i.ua

Українсько–польські відносини доби директорії УНР

Мета дослідження: вивчити діяльність українських дипломатів часів Директорії УНР у справі налагодження відносин з Польщею. Проаналізувати наслідки формування дипломатичних делегацій від УНР до Польщі у глибокій тисниці відносно Держсекретаріату ЗУНР і без відома командування УГА. Дослідити хід українсько–польських переговорів у місті Демблін.

Застосовані методи: порівняльний аналіз, історизм.

Основні одержані висновки: Директорія очікувала від Польщі визнання та збройної допомоги. Факт переговорів не був тасмницею для Держсекретаріату ЗУНР, що викликало зародки недовір'я і підозри між двома урядами України.

Варшава, використовуючи скрутне становище Директорії УНР, морально тиснула на українських дипломатів і підходила до вирішення польсько–українських відносин з позиції сили. Наївна ж віра українського керівництва у щирість польських політиків щодо їхньої згоди на досягнення самостійності УНР надавала можливість проникнення в дипломатичні місії Директорії агентів польської розвідки.

Ключові слова: дипломатична місія, переговори, зовнішня політика, меморандум.

З обранням на посаду голови Директорії УНР С. Петлюри курс на досягнення порозуміння з Польщею став основою зовнішньополітичної доктрини українського політичного проводу [1, с. 11].

У липні 1919 року С. Петлюра погоджується на загарбання поляками Галичини, Холмщини та Волині. Він лише просить Ю. Пілсудського, щоб польська армія не посувалася на схід і повідомляє, що «...серед українського суспільства почав ширитися настрій про необхідність порозуміння з Польщею. Цей настрій і це пересвідчення уряд УНР взяв у свої руки...» [2, с. 204].

Але не благаючи голови Директорії УНР зупинили польські війська перед Збручем. Ю. Пілсудському було вигідно, щоб українська армія знаходилася на Поділлі, виконуючи роль збройної перешкоди між поляками та Червоною армією [1, с. 12].

Щодо ставлення Польщі до Директорії УНР, то сам Ю. Пілсудський вважав за вигідніше мати союз з Нестором Махном, ніж з головним отаманом військ УНР. Н. Махно відмовився від такого союзу. Тому Ю. Пілсудському не залишалося нічого іншого, як зробити своїм контрагентом С. Петлюру [1, с. 12].

До складу української місії до Польщі, крім дипломатів В. Прокоповича та О. Карпинського, входив полковник К. Павлюк. По закінченні переговорів він залишився у Варшаві і, як оповідає О. Доценко в своїм «Літописі української революції...», «щось там робив на власну руку» [3, с. 90]. Але навряд чи він діяв самостійно. В липні 1919 року К. Павлюк прибув до Кам'яця. Голова ради міністрів українського уряду часів Директорії УНР І. Мазепа пише, що про його приїзд він довідався 27 липня 1919 року від заступника голова ради міністрів А. Лівницького. Той заявив І. Мазепі, що К. Павлюк приїхав з дорученням від Ю. Пілсудського, який «стоїть за Україну», погоджується на оборонний союз проти російських добровольців і дає для боротьби з ними 2 дивізії з українських полонених. Гарантією майбутньої угоди мав бути лист С. Петлюри до Ю. Пілсудського [4, с. 60].

Як пізніше стало відомо, К. Павлюка знали ще з 1917 року. За часів Центральної Ради він служив у лісовому департаменті генерального секретаріату земельних справ і брав участь в організації «Вільного козацтва». Тепер, приїхавши до Кам'яця, К. Павлюк заявив українському міністру МЗС Б. Мартосу, що він не Павлюк, а Закшевський, і не українець, а поляк [4, с. 60]. Виходить, що Б. Мартос і А. Лівницький знали, хто такий К. Павлюк насправді.

І. Мазепа пише, що «невідомо, з якою саме відповіддю повернувся тоді К. Павлюк до Варшави. Але незабаром туди виїхала місія дипломата П. Пилипчука, який мав передати листа С. Петлюри. А. Лівницький домагався, щоб до складу цієї місії ввійшов також К. Павлюк. Б. Мартос і деякі інші члени уряду були проти цього. Але П. Пилипчук

все ж таки виїхав з місією, до якої, крім В. Тулюпи й полковника А. Липицького, входив також «полковник української армії К. Павлюк» [4, с. 61].

Звичайно, що без порозуміння з С. Петлюрою А. Лівницький не став би так твердо нав'язувати в склад місії П. Пилипчука кандидатуру польського агента, ігноруючи негативне ставлення до нього не тільки членів уряду, але й самого прем'єра. Цілком можна погодитись з твердженням І. Нагаєвського, що політична афера з Павлюком–Закшевським була потрібна їм для успішного вирішення на Паризькій конференції долі Галичини [5, с. 309].

І. Мазепа вважає, що спроба неофіційних зносин Ю. Пілсудського з С. Петлюрою при посередництві Закшевського–Павлюка була єдиним випадком у польсько–українських стосунках. Але він помиляється. Ще в травні 1919 року Ю. Пілсудський послав до С. Петлюри майора Заглобу–Мазуркевича, який під виглядом військовополоненого, що повертається на Україну, передав лист Ю. Пілсудського С. Петлюрі, де було сказано, що він хоче з ним бачитись і говорити особисто [6, с. 315].

Ю. Пілсудський писав, що він позитивно ставиться до припинення воєнних дій, але тільки з Наддніпрянською Україною. Очевидно, такий поворот подій задовольнив голову Директорії. Саме цим, мабуть, можна пояснити несподіваний крок С. Петлюри – вислання ще одної місії, до складу якої входили виключно військові на чолі з полковником І. Липком.

Склад делегації формувався в глибокій таємниці від Держсекретаріату ЗОУНР і без відома командування УГА [6, с. 315]. Такою ж таємницею ця справа була і для деяких членів уряду УНР, бо І. Мазепа, який тоді займав важливу посаду міністра внутрішніх справ, у своїх спогадах про контакти майора Заглоби–Мазуркевича з С. Петлюрою не згадує.

Переговори проводилися в містечку Демблін, що під Варшавою. З польської сторони в них брали участь теж лише військові на чолі з генералом Т. Дирським. Пропозиції делегації УНР зводилися до якнайшвидкого миру на українському фронті й встановлення демаркаційної лінії, яка відповідала б станом на 18 травня 1919 року, тобто з дня прибуття місії на переговори. Польській стороні пропонувалося ведення спільних воєнних дій і надання польському військові певної ділянки фронту. Було також запропоновано досягнення угоди з Польщею про припинення боїв на Волинському фронті з тим, щоб забезпечити УНР збір усіх сил проти Червоної армії [6, с. 315].

В цей час Найвища Рада в Парижі обговорювала справу Галичини. На її широкій автономії наполягала насамперед англійська делегація. Тому польському урядові потрібна була інша делегація від Директорії, заява якої допомогла б здійсненню мети польської делегації на конференції в Парижі. Через те на запит української сторони: чи поляки ведуть війну з метою придбання територій, була така відповідь: «Поляки схиляються до ведення переговорів. В разі прийняття вищезазначених пропозицій, з України повинна прибути спеціальна делегація, яка матиме широкі повноваження, зокрема і в справі Галичини, питання про яку залишається відкритим» [7, с. 340].

Українська військова делегація брала участь у Демблінських переговорах в той час, коли почався загальний наступ польських військ проти УГА. Через те у стосунках обох урядів Собороною України виникла

досить напружена ситуація. В час польського наступу, спрямованого на приєднання земель Західної України до Польщі, уряд УНР увійшов у таємні переговори з польськими провідними колами. Звичайно, що таємними Демблінські переговори могли бути обмежений час, бо польська преса, знущаючись, ставила питання в своїх коментарях переговорів до полковника І. Липка: «Ми знаємо, що ви представляєте Петлюру, але ми не знаємо, кого представляє Петлюра» [8].

Тому факт переговорів не був таємницею для Держсекретаріату ЗУНР, що викликало, звичайно, зародки недовір'я і підозри між двома урядами Соборної України.

Після початку загального наступу польських військ Директорія переїхала з Радивілова до Тернополя, куди повернулася місія полковника І. Липка. 24 травня 1919 року представники української місії склали урядові УНР звіт про хід переговорів, де зазначалося, що польський уряд бажає вести переговори про мир з делегацією, яка матиме ширші повноваження.

З цією метою Директорія сформувала місію на чолі з генералом С. Дельвігом. Вона мусила визначити з польською стороною напрямок проходження демаркаційної лінії на польсько–українському фронті, провести переговори про тривалий мир та спільну боротьбу проти наступу Червоної армії.

Українська делегація мала завдання обстоювати лінію Бартелемі, як демаркаційну. У випадку, коли цього не вдалося б досягти, С. Дельвіг повинен домагатися лінії, що йшла паралельно лінії Бартелемі якомога менше на схід.

Після тривалого переговорного процесу місія С. Дельвіга підписала з польською стороною перемир'я при умові, що демаркаційна лінія між Польщею й Україною буде йти північним берегом Дністра зі сходу до східного берега річки Золота Липа при гирлі Дністра. На північ лінія мала йти східним берегом Золотої Липи, яка на південь від Бережан завертала на схід, що Тернопіль і область мали належати Польщі. Потім вона повертала на північ в бік Стрипи і прямувала далі на північ до старого австро–російського кордону [9, с. 176].

Польська сторона пішла на підписання угоди про мир саме з такою демаркаційною лінією, яка б в багатьох деталях нагадувала лінію Бартелемі, під тиском обставин, що склалися в той час на фронтах. Майже одночасно з діями УГА розгорнулася у контрнаступі військо УНР проти Червоної армії на схід від Збруча. Успіхи українських армій примушували поляків підписати перемир'я з визначеною демаркаційною лінією з явною поступкою українській стороні.

По закінченні діяльності місії С. Дельвіга виникла потреба розпочати переговори з метою налагодження тісніших відносин з Польщею. Директорію особливо спонукала до цього та обставина, що на Україну почав швидко наступати Денікін [4, с. 70].

Для ведення переговорів з поляками уряд УНР визначив дипломатичну місію на чолі з П. Пилипчуком. В офіційному документі від 9 серпня 1919 року за підписами Б. Мартоса та А. Лівницького повідомлялося: «Уряд УНР уповноважує Пилипи Пилипчука, колишнього міністра шляхів, приват–доцента Київського політехнічного інституту, бути головою Надзвичайної місії уряду УНР при уряді Польщі з метою встановлення зносин між Польщею та Україною, також вивяснити ту допомогу, яку Польща може подати для підтримання в боротьбі її

проти більшовиків [4, с. 70]. Згідно з уповноваженням уряду УНР до складу цієї місії входять: К. Павлюк, колишній товариш міністра земельних справ, полковник української армії; В. Тюлюпа – кандидат юридичних наук; Ю. Липицький – полковник української армії як радник з військових справ» [10, арк. 1].

Місія П. Пилипчука і делегація від польського уряду проводили переговори з 19 по 21 серпня 1919 року. Обговорювались питання, порушені в декларації, яку місія П. Пилипчука запропонувала польській стороні: 1) територіальне розмежування між УНР та Польщею; 2) гарантії національно-культурних прав поляків на Україні та українців в Польщі; 3) проблема вирішення аграрного питання в УНР взагалі та на тих землях, які будуть визволені від більшовиків внаслідок спільних акцій збройних сил УНР та Польщі [11, с. 11].

Щодо пункту першого декларації, то лінія кордону між УНР та Польщею проходила «з півдня від гирла на північ до села Зджари на річці Буг, згідно постанови Паризької мирної конференції. Далі від села Зджари до міста Устелуг, від селищ Руди й Турчани по річці Турії до села Руди на Прип'яті, а далі до містечка Ганцевичи по прямій лінії» [11, с. 11].

Гарантія національно-культурних прав українців у Польщі та поляків на Україні, про що йшлося у пункті другого декларації, то проблема вирішувалася на засадах взаємності. Щодо пункту третього, то «остаточне вирішення аграрного питання буде досягнуте Всеукраїнським парламентом обраним на підставі загального демократичного права, рівного для всього народу України» [11, с. 11].

Виходячи за межі своїх повноважень, П. Пилипчук дозволив собі заявити на переговорах, що нібито уряд УНР ставиться до справи Галичини байдуже. В газеті «Кур'єр Польський» було вміщене не менш «сміливе» інтерв'ю П. Пилипчука, в якому він заявив, що український уряд нічого не має проти окупації Галичини Польщею. Поляки потім використали заяву П. Пилипчука в своїх інтересах при подальших переговорах представників українського уряду в Варшаві в кінці 1919 і 1920 років. Дізнавшись про це, Є. Петрушевич запідозрив Директорію в намірі порозумітися з Польщею коштом Галичини [4, с. 62].

Побачивши всюди невдоволення своїми заявами, П. Пилипчук помістив спростування в кам'янецькому часописі «Стрілець». Він зазначив, що про Східну Галичину місія не була уповноважена робити ніяких заяв, а в «Кур'єрі Польському» його думка перекручена. Але все це не розвіяло сумнівів щодо позиції голови місії [4, с. 62].

Доповідь про діяльність місії у Польщі, яку зробив П. Пилипчук голові уряду УНР та членам Директорії після повернення з Варшави, викликала, як згадує І. Мазепа, «почуття великого недовір'я до цієї людини... Пилипчук так виконував доручення українського уряду, що просто соромно було говорити про це навіть у вужчому колі своїх людей» [4, с. 62].

Щодо місії П. Пилипчука, то І. Падеревський повідомив 16 серпня 1919 року голові польської делегації на Паризькій конференції М. Замоїському: «Як досягнемо їх повного незацікавлення Галичиною і Північною Волинною і як нам удасться не визнати українську маємо надію використати їх як протибільшовицьку силу для скорішого закінчення війни, що вимагає великого вкладу

військової сили, зброї і грошей. Важливим є також гарний урожай в Україні цього року» [5, с. 310].

Місія П. Пилипчука використовувалася польським урядом для досягнення своїх імперіалістичних цілей. Та інакше і бути не могло. Адже в складі місії знаходився К. Павлюк–Закшевський – агент польської розвідки, який увійшов до неї з ініціативи А. Лівіцького, за спиною якого стояла постать самого С. Петлюри. Не міг же А. Лівіцький, що виконував обов'язки міністра закордонних справ УНР, включити до складу дипломатичної місії агента польської розвідки без порозуміння з головою Директорії. До того ж, мабуть, ще існувала стара традиція у відносинах між Директорією та першою особою зовнішньополітичного відомства, коли важливі політичні справи у сфері міжнародних відносин вирішував голова Директорії, а не міністр закордонних справ.

Список використаних джерел

1. Тютюнник Ю. З поляками проти України. – Харків, 1924.
2. Петлюра С. Статті. – К., 1993.
3. Доценко О. Цитована праця. – Кн.4, Т.2.
4. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції 1917–1921. – Мюнхен, 1951. – Т.2.
5. Нагаєвський І. Історія української держави ХХ століття. – К., 1992.
6. Побод–Маліновський В. Новітня політична історія Польщі. – Лондон, 1956. – Т.2.
7. Симоненко Р. Імперіалістична політика Антанти і США щодо України у 1919 році. – К., 1962.
8. Коментар польської преси див.: Народна Воля від 31 травня 1919 р.
9. Антончук Д. Україно–польські переговори про перемир'я в травні 1919 року. Календар Червоної Калини за 1939 рік.
10. ЦДАВОВУ. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.276.
11. Доценко О. Літопис Української революції. – Л., 1924. – Кн.5, Т.2.

References

1. Tjutjunyk Ju. Z poljakamy proty Vkraï'ny. – Harkiv, 1924.
2. Petljura S. Statti. – K., 1993.
3. Docenko O. Cytovana pracja. – Kn.4, T.2.
4. Mazepa I. Ukrai'na v ogni i buri revolucij 1917–1921. – Mjunhen, 1951. – T.2.
5. Nagajevs'kyj I. Istorija ukrai'ns'koi' derzhavy XX stolittja. – K., 1992.
6. Pobod–Malinovs'kyj V. Novitnja politychna istorija Pol'shhi. – London, 1956. – T.2.
7. Symonenko R. Imperialistychna polityka Antanty i SSHA shhodo Ukrai'ny u 1919 roci. – K., 1962.
8. Komentar pol's'koi' presy div.: Narodna Volja vid 31 travnja 1919 r.
9. Antonchuk D. Ukrai'no–pol's'ki peregovory pro peremyr'ja v travni 1919 roku. Kalendar Chervonoï' Kalyny za 1939 rik.
10. CDAVOVU. – F.3696. – Op.2. – Spr.276.
11. Docenko O. Litopys Ukrai'ns'koi' revolucii'. – L., 1924. – Kn.5, T.2.

Vargatyuk S. V., Ph.D., Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Journalism and International Relations, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), Liana.V@i.ua

Ukrainian–Polish relations UNR days' directory

The purpose of the study is to examine the activities of Ukrainian diplomats of the Directory of the UNR in establishing relations with Poland. To analyze the consequences of the formation of diplomatic delegations from UNR in Poland in secrecy relative to the state Secretariat of ZUNR and without the knowledge of the command of the CAA. Studied the course of the Polish–Ukrainian negotiations in Sochi.

Methods are applied: comparative analysis, historicism.

The main obtained conclusions: Directory expected from Poland's recognition and military assistance. The fact that the negotiations were not secret to the state Secretariat of ZUNR, which caused the germ of distrust and suspicion between the two governments of Ukraine.

Warsaw, using predicament of the UNR Directory, the moral pressure of Ukrainian diplomats and came to the decision of Polish-Ukrainian relations from a position of strength. The naive faith of the Ukrainian leadership in the sincerity of Polish politicians regarding their consent to the independence of UNR provided the possibility of entering the diplomatic mission of the Directory agents of the Polish intelligence service.

Keywords: *diplomatic mission, negotiations, foreign policy, memorandum.*

УДК 327.94(477.83/.86)

Галицька–Дідух Т. В.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри історії
України, Інститут історії, політології і міжнародних
відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника» (Україна, Івано–
Франківськ), tamara-halytska@i.ua

СХІДНОГАЛИЦЬКА ПРОБЛЕМА ЯК ОБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ (ВЕРЕСЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1920 Р.)

Досліджується місце східногалицького питання у зовнішньополітичних стратегіях радянської Росії, Польщі та держав Антанти, а також дипломатична діяльність західноукраїнського уряду у вирішенні питання міжнародного визнання ЗУНР (вересень – грудень 1920 р.). Проаналізовано зовнішньополітичну концепцію уряду РСФРР щодо Східної Галичини, яка ґрунтувалася на ідеї поширення комуністичної революції на Захід через територію цього краю. Про це свідчила вимога самостійності Східної Галичини, з якою виступила радянська делегація на Ризькій мирній конференції. Однак зі зміною воєнно-політичної ситуації восени 1920 р. більшовицьке керівництво Росії погодилося не порушувати на переговорах у Ризі питання державно-правового статусу Східної Галичини.

Висвітлено позицію уряду Польщі, який домогся підміни у ході радянсько-польських переговорів східногалицького питання проблемою встановлення східного кордону Польщі, а уряди західних держав переконував у правомірності включення Східної Галичини до складу Другої Речі Посполитої.

Проаналізовано зовнішньополітичну діяльність уряду ЗУНР, спрямовану на актуалізацію східногалицької проблеми на міжнародній арені, щоб забезпечити визнання незалежності Східної Галичини.

Ключові слова: *геополітичний інтерес, зовнішньополітична стратегія, ЗУНР, східногалицьке питання, дипломатична місія, міжнародне становище.*

В сучасній умовах, коли великодержавні амбіції Росії спрямовані на відродження новітньої Російської імперії, відбувається процес переосмислення історичного досвіду українського народу, особливо в контексті зовнішньополітичної активності України. Актуальність теми впливає з того, що у вересні – грудні 1920 р. східногалицьке питання належало до одного з найбільш суперечливих об'єктів міжнародної політики, відображаючи протиріччя у європейському політичному середовищі за економічні й політичні впливи в цьому регіоні. Власне зовнішньополітичну діяльність ЗУНР або окремі її аспекти досліджують М. Литвин та К. Науменко, Б. Тищик та О. Вівчаренко, С. Макачук, Д. Стівбуха, М. Гетьманчук, О. Павлюк, Н. Городня, М. Генік, І. Дацків, Т. Осташко, О. Доценко, І. Чуйко [1]. Зовнішньополітична діяльність уряду ЗУНР у 1918–1923 р. відображена також у праці О. Карпенка [46]. Незважаючи на значну кількість істориків, які вивчають історію ЗУНР, досліджуване в статті питання ще не було предметом спеціальної праці.

Метою статті є вивчення місця східногалицького питання в політиці радянської Росії, Польщі та країн Антанти, а також аналіз зовнішньополітичної діяльності західноукраїнського уряду у вирішенні питання міжнародного визнання ЗУНР (вересень – грудень 1920 р.).

На початок осені 1920 р. зусилля західноукраїнського політичного проводу спрямовувалися на виконання двох головних завдань: визнання Антантою вирішення східногалицької проблеми на засадах визнання права

нації на державне самовизначення; перешкоджання уряду Польщі домогтися інкорпорації українських земель у склад Другої Речі Посполитої. Причиною самостійного зовнішньополітичного курсу уряду ЗУНР, спрямованого на міжнародне визнання незалежності Східної Галичини як основи майбутньої соборної України, стало загострення відносин між західноукраїнським і наддніпрянським політичними проводами внаслідок укладення Варшавського договору, за умовами якого уряд УНР зрікся Східної Галичини на користь Польщі. Восени 1920 р. протиріччя між українськими політичними центрами загострилися. У вересні 1920 р. у Відні був створений організаційний комітет для скликання Всеукраїнського Національного Конгресу, який повинен був вирішити питання державного будівництва України. Однак уряд ЗУНР вважав, що «участь Галичан в сім конгресі не є на часі... не лише небезпечна, але і шкідлива...», оскільки «галицькі політичні представники установлять нову українську державну репрезентацію, хоч визнають свою окрему державу свій окремий Уряд» [21, арк. 14–15].

Намагаючись протидіяти спробам польської влади домогтися інкорпорації Східної Галичини до складу Другої Речі Посполитої, східногалицький політичний провід вдавався до дипломатичних заходів. В інформаційному листі уповноваженого у закордонних справах С. Витвицького представникам уряду в іноземних країнах від 1 вересня 1920 р. наводилися причини визнання державної самостійності Східної Галичини: противага її більшовицькій Росії; перешкода російсько-німецькому союзу; польський окупаційний режим у Східній Галичині; право нації на самовизначення [45, с. 130–133]. При цьому уряд ЗУНР, усвідомлюючи, що «Англія бажає самостійної Східної Галичини, але «нікому не схочеться для нашої оборони слати свої війська проти Польщі» [45, с. 176]. За повідомленням польського дипломата в Лондоні англійський уряд надав підтримувати контакти з Є. Петрушевичем, однак серйозних кроків у східногалицькому питанні не здійснював, обмежуючись прийняттям меморандумів та розмовами з представниками ЗУНР [53, с. 243]. Своєю чергою, «Франція задовольняє всі польські бажання; вона союзниця і протекторка Польщі» [45, с. 185].

У вересні 1920 р. представник ЗУНР у Празі С. Смаль-Стоцький вів переговори з Є. Бенешем, переконуючи його в доцільності існування самостійної Галичини як члена «малої Антанти» [46, с. 484].

Оскільки державно-правовий статус Східної Галичини залишався восени 1920 р. нерозв'язаною міжнародною проблемою, західноукраїнський політичний провід намагався не допустити до його актуалізації на Ризькій конференції. З цієї метою до Риги була скерована делегація від ЗУНР у складі К. Левицького, О. Назарука, Є. Брайтера і Л. Мишуги.

11 вересня 1920 р. делегація отримала від Є. Петрушевича таємну інструкцію, за якою її обов'язком «є недопустити до того, щоб Галичина /т.зв. східна/ не була, силою мирового трактату між Польщею і Росією–Україною, признана в цілості або в часті Польщі» [45, с. 161].

21 вересня 1920 р., прибувши до Риги, галицька місія опублікувала ноту «До президії Мирової конференції в Ризі». У ноті повідомлялося про створення на терені